

Anmeldelse

Theben på den gule febers tid, instrueret af Eugenio Barba, Odin Teatret

Theben på den gule febers tid, instrueret af Eugenio Barba, Odin Teatret

Odin Teatrets sidste ensembleforestilling

Af Erik Exe Christoffersen

Krigen om Theben er slut. Den blinde Ødipus er død i eksil, og Kreon har overtaget kongemagten. Ødipus' søn Polineikes angriber byen, men dræbes. Den anden søn, som er død i forsvaret af byen, tildeles en heltebegravelse, imens Kreon befaler, at Polineikes' lig skal blive liggende på slagmarken. Da deres søster Antigone trods Kreons befaling og begraver sin bror i protest, pågribes og dømmes hun til døden, hvorefter hun begår selvmord. Disse handlinger vises ikke på scenen, men er baggrund for den meget mørke, abstrakte og stemningsprægede forestilling.

Scenen, som er omkranset af tilskuere på begge sider, etableres med små begravelseslys, imens fem sortklædte skikkelser med klokker under tøjet bevæger sig syngende rundt. Ansigterne er hyllet i hvide lagner som masker, og de kaster blodplettede lagner rundt og op i luften. De døde dækkes til. Den døde Ødipus, med langt sort hår og et ansigt af hvidt ler, vandrer syngende rundt blandt ligene som et genfærd. Sproget er oldgræsk og derfor uforståeligt for de fleste, men der bruges også få fortællende replikker på engelsk.

Odin Teatrets montage

Dramaturgisk er det centrale princip, som i alle andre Odin-forestillinger, montageteknik. Mange elementer sættes sammen til en helhed, som ikke er en lineær sammenkædning i tid. I forestillingen optræder fragmenter i rummet, som sættes sammen, vekslede mellem modsætninger eller komplementaritet.

Efter det indledende ritual smides de sorte frakker, og skuespillerne fremstår i farverige jakker og smykker, en enkelt med en stor paryk, som skjuler ansigtet, en anden med maske. De er stort set uigenkendelige. En tyr kommer frem med gyldne horn, besmykket med ben som en gyngestol. Smuk og skræmmende. Er det Minotaurus, halvt menneske og halvt tyr, der er fanget i labyrinten, som ender med et afhugget hoved?

Julia Varley er den blinde Theresias. Kai Bredholt er Kong Kreon i blå kongekåbe som spiller harmonika, Roberta Carreri er en vanvittig mor, som begraver sit døde barn og tror hun er Antigone, Donald Kitt er Sfinksen, som bygger en hule af brædder. Iben Nagel Rasmussen er Ødipus, den blinde, et genfærd, der bærer sin stok på skuldrene som et kors. Alle skuespillerne synger og danser sære partiturer, individuelt og sammen.

Theben forbindes allerede i titlen med 'den gule feber': en virus sygdom, som har været kilde til mange epidemier. Oprindeligt var det jo pesten, som plagede Theben, og hvor Ødipus frelste byen ved at løse gåden om mennesket. Men her er vi også i en form for moderne tid. Billederne rives ned, lægges på gulvet som tæpper og foldes til slut sammen. Klimaks er uden tvivl en scene, hvor tre skuespillere synger og spiller harmonika for fuld udblæsning.

Langsomt bevæger forestillingen sig over i et modernistisk billedunivers, hvor det ene berømte billede efter det andet hænges op eller lægges på gulvet. I den ene ende afsløres van Goghs billede af gule solsikker, en fejring af den gule farve, som han efter sigende var som besat af. Kort efter afsløres billedet af Banksys visne solsikker.

Foto: Rina Skeel

Farven gul i malerkunsten (Gauguin, van Gogh, Klee, Munch, Mondrian med flere) bliver til den gule feber. Kreon gør som en hund og sætter en kniv i Munchs Madonnabillede. Han spidder billedet og sætter et rødt klæde fast i munden med dolken. Derefter placeres billedet oven på Poul Gauguins billede af Kristus. I den anden ende hænger Chagalls violinspillende tyr.

Et tilbageblik til Thebens syv porte

I 1986 udgav jeg en bog om Odin Teatret: *Thebens syv porte*. Når jeg kommer til at tænke på denne, er det fordi *Theben på den gule febers tid* begynder med en henvisning til, at Theben skal ødelægges syv gange og genopbygges syv gange plus én. Det forklarer Julia Varley på engelsk som en slags fortæller.

Theben er tydeligvis en central metafor for Barba. Det blev den også for mig: en metafor for, hvordan man betragter en forestilling. Der er altid flere indgange, og som jeg skrev, kan Odin Teatret ikke beskrives gennem en forestilling, men må beskrives gennem arbejdsprincipper: Skuespillernes, instruktørens og tilskuernes. Jeg beskriver blandt andet montageteknikken i *Oxyrhyncus evangeliet*, som Barba selv kaldte et kreativt nybrud, hvor figurerne og dramaturgien er opfundet undervejs i processen uden en egentlig indre sammenhæng. En skuespiller fortæller i øvrigt på et tidspunkt, at stykkets hemmelige titel er *Josef Stalins liv og gerninger*.

Jeg forstod ingenting, sproget var jiddish, koptisk og oldgræsk, men forestillingen var en stor og uforglemmelig oplevelse. Den skabte et nyt rum i mit teaterhjem, hvor musikken og stemmerne stadig klinger, og skuespillerne danser i en simultan dramaturgi, hvor flere fortællinger flettes sammen, er parallelle, afbryder hinanden eller modsiger hinanden.

Foto: Rina Skeel

Jeg oplever *Theben* som en slags fortsættelse. Nu er det tyrens hoved, der som antikrist ligger tilbage, da skuespillerne forlader scenen. To af dem var også med dengang i 1985, Julia Varley og Roberta Carreri. Det er flere interne tråde til Odin Teatrets historie. I programmet fremgår det, at forestillingen er tilegnet en række personer, som har været knyttet til teatret på forskellige måder, og som ikke lever mere. Der er scener, som minder om tidligere forestillinger. Midt i forestillingen vises et papirtryk med billedet af Torgeir Wethal, som, sammen med Barba og Else Marie Laukvik, var med til at grundlægge teatret i 1964.

Før den afsluttende scene kommer Eugenio Barba ind og omfavner skuespilleren Iben Nagel Rasmussen, som kom til teatret i 1966, efter at man var flyttet til Holstebro. Derefter giver han tegn til, at de kan fortsætte og skuespillerne danser ud af rummet. Som altid kan man ikke lade være med at se en dobbelthed. Er det et personligt farvelkys, eller er det et farvel til Ødipus?

Den kommende storm

Grundlaget for Odin Teatrets skuespillere er en teoretisk og praktisk viden om, hvordan skuespillerens nærvær kan påvirke tilskuerens perception og sansning. Det kan være en viden om fx tyngdekraftens betydning, modsætningernes kraft, brud med inert, den dynamik som kan opnås via sammenføringen af ikke-sammenhængende elementer.

Odin Teatret har været en "fremmed", som skabte teaterformer, som på ingen måde var velkendte og undertiden "uforståelige", men altid anvendelige i det lokale og globale univers. Langsomt blev Odin Teatret et hjem både for gruppen og en mængde tilbagevendende tilskuere.

Odin Teatret henvender sig til tilskuerens ikke-viden. Det gælder også instruktøren og skuespillerne, som bevidst afstår fra en sikker fælles viden om, hvilken betydning forestillingen skaber.

Theben på den gule febers tid, instrueret af Eugenio Barba, Odin Teatret

Der er kun en ting, man kan være sikker på. Det er, at det for Eugenio Barba og skuespillerne har kostet blod, sved og tårer og flere års arbejde at lave forestillingen, som er et abstrakt rum uden en klar handling eller faste karakterer.

Hvad de søger og har søgt gennem snart 60 år, tror jeg ikke, man skal forsøge at forklare. Det er snarere et spørgsmål om at respondere på den melankoli, som er knyttet til afskeden, døden, begravelsen, mindet som falmer. Jeg mindes forestillingen *Talabot* (1988), hvor tilskuerne fik udleveret et kort med et billede af skuespilleren Iben Nagel Rasmussen som *Historiens engel* og en lille tekst af Walter Benjamin med reference til Paul Klees billede, *Angelus Novus*, som Benjamin bar med sig i mange år.

Der findes et billede af Klee, som hedder Angelus Novus. Det forestiller en engel, der ser ud som om den er ved at fjerne sig fra noget, den stirrer på. Dens øjne er opspærrede, dens mund er åben, og dens vinger er bredt ud. Sådan må historiens engel se ud. Den har vendt sit ansigt mod fortiden. Hvor der for vore øjne viser sig en kæde af begivenheder, der ser den én eneste katastrofe, som uafadelig hober ruindynger ovenpå hinanden og slynger dem foran englens fødder. Den ville gerne blive, vække de døde og føje det der er slået i stykker sammen igen. Men fra Paradiset blæser en storm, som har grebet fat i dens vinger og er så voldsom, at englen ikke længere kan folde dem sammen. Denne storm driver den uophørligt ind i fremtiden, som den vender ryggen til, mens ruindyngerne foran den vokser ind i himlen. Det, vi kalder fremskridtet, er denne storm. (Walter Benjamin, *Om historiebegrebet*, 1940).

Som nævnt ligger det skræmmende sorte tyrehoved tilbage som et tegn på den kommende storm. Det er på ingen måde en håbefuld slutning. Odin Teatret har overlevet mange omvæltninger og skabt en form for holdepunkt, et hjem, som rækker langt ind i fremtiden, også selvom det bliver et imaginært og metafysisk rum, vil det blive stående i stormen.

Erik Exe Christoffersen er lektor ved Dramaturgi, Aarhus Universitet og en fast del af Peripetis redaktion.

Theben på den gule febers tid spillede 12.09 til 16.09 i Holstebro og turnerer i Frankrig, Polen og Italien. Forestillingen er Odin Teatrets sidste ensembleforestilling instrueret af Eugenio Barba. Odin Teatret fortsætter med forskellige soloforestillinger, arbejdsdemonstrationer og workshops i forskellige lande.

Tekst og instruktion: Eugenio Barba

Skuespillere: Kai Bredholt, Roberta Carreri, Donald Kitt, Iben Nagel Rasmussen, Julia Varley

Scenisk rum: Odin Teatret

Kostumer og rekvisitter: Lena Bjerregaard, Antonella Diana, Odin Teatret

Musikalsk ledelse: Elena Floris

Lysdesign: Fausto Pro

Supervisor lysdesign: Jesper Kongshaug

Visual art konsulent: Francesca Tesoniero

Instruktørasistent: Elena Floris, Dina Abu Hamdan

Assistent: Gregorio Amicuzi, Juliana Capilé, Tatiana Horevicht

Dramaturg: Thomas Bredsdorff

Plakat: Peter Bysted

Fotos: Francesco Galli, Rina Skeel

Turnéleder: Anne Savage

Rådgivere: Nathalie Jabalé, Ulrik Skeel